

Tizenkét új magyar kisbolygó

Drakula az égbe jutott

Ebben a hónapban lesz tíz éve, hogy a Szeged Asteroid Program keretében a Konkoly Observatórium 60 cm-es Schmidt-távcsövével a Szegedi Tudományegyetem munkatársai felfedezték első kisbolygójukat. A tíz éves munka a számtalan egyéb eredmény mellett kerekén 499 új kisbolygó felfedezését is eredményezte. Ezek nagyobb részét Piszkés-tetőn, néhány égitestet a spanyolországi Calar Alto Observatóriumban, mintegy nyolcvan aszteroidát pedig az ausztráliai Siding Spring Observatóriumban sikerült felfedezni, illetve 50 kisbolygót találtak a NEAT program archívumában. Eddig 120-nak sikerült annyira megismerni a pályáját, hogy sorszámot kaphatott, vagyis a felfedezőket névvel választhatnak az égitestnek. Korábban húsz égitest esetében történt meg az elnevezés, így 2007 végén a csoport számos kisbolygójának névjavaslatát juttatta el a Nemzetközi Csillagászati Unió (IAU) apró égitestek elnevezésével foglalkozó bizottságához, amelyből január 24-én pontosan egy tucat magyar felfedezésű kisbolygó elnevezését hagyták jóvá.

Az elnevezésre javasolt égitestek között Piszkés-tetőn, Siding Springben és a NEAT képein felfedezett kisbolygók voltak. A kilenc Magyarországon felfedezett kisbolygónál egyértelmű volt, hogy hazánkban él és alkotó csillagászokat, művészeket, illetve magyar városokat jelöljünk meg a névjavaslatokban. A NEAT képeken talált égitesteket viszont a NASA által szponzorált program és honlap nélkül nem fedezhettük volna fel, így itt olyan személyeket kerestünk, akik Magyarországhoz és az Egyesült Államokhoz is köthetők, és világhíres eredményeiket már az Újvilágban érték el. Az ausztrál kisbolygónak pedig egy neves ausztrál csillagász nevét javasoltuk, így ez az égitest a felfedező okán minősül magyar

vonatkozású felfedezésnek.

A kisbolygók megtalálásukkor először ideiglenes jelölést kapnak (egy évszám, illetve betűk és számok kombinációja), amire azután van szükség, mert az égitest biztos azonosítása és pályának pontos meghatározása éveket vehet igénybe. Szerencsétlen esetben az is előfordulhat, hogy korábban valaki már megfigyelte az égitestet, és elveszik tőlünk a felfedezést. Egy átlagos kisbolygó négy év alatt kerüli meg a Napot, vagyis ennyi idő kell ahhoz, hogy mozgását végigkövessük. Ha négy különböző évben is sikerült megfelelő számú észlelést összegyűjteni az égitestről, az IAU egésze alá tartozó Minor Planet Center sorszámmal látja el a kisbolygót. Ekkor hivatalosan is megadják, hogy kik a felfedezők, akiknek ezt követően tíz év áll a rendelkezésükre, hogy nevet adjanak a kisbolygójuknak. Az alábbiakban a most elnevezett 12 égitestet vesszük sorra. Előbb a Piszkés-tetőn felfedezett, majd a NEAT képeken talált, végül a Siding Spring-i kisbolygók sorszámaát, hivatalos elnevezését, ideiglenes jelölését, valamint a felfedezés és az elnevezés rövid történetét közöljük.

(31872) Terkán = 2000 EL106

A kisbolygót Sárnecky Krisztián és Szabó Gyula fedezte fel 2000. március 13-án, miközben a két nappal korábban talált 2000 EV106 kisbolygót követték. Nevét Terkán Lajos (1877–1940) csillagászlól kapta, aki 1900 és 1935 között előbb az ógyallai csillagda, majd a svábhegyi Konkoly alapítványú Asztrofizikai Observatórium munkatársa volt. Az ő kezdeményezésére indult el a kisbolygók és üstökösök fényképezése az obszervatóriumban, melynek eredményeként 1936 és 1941 között 22 kisbolygót és egy új üstökösöt fedeztek fel a Sváb-hegyen.



Terkán Lajos (1877–1940)

(53029) Wodetzky = 1998 WY6

Az égitestet Sárnecky Krisztián és Kiss László fedezte fel 1998. november 22-én Pizskés-tetőn. Az ekkor 18,5 magnitúdós, 4–5 km átmérőjű égitest 2003 februárjában kapta meg sorszámát. Elnevezésével Wodetzky József (1872–1956) csillagásznak állítanak emléket, aki 1934 és 1943 között a Pázmány Péter Tudományegyetem Csillagászati Tanszékének vezetője volt. Tudományos kutatásai a csillagászat klasszikus ágaira terjedtek ki, elsősorban a többlest problémával és a Hold mozgásával foglalkozott, emellett kiváló tudomány népszerűsítő is volt.



Wodetzky József (1872–1956)

(82071) Debrecen = 2000 YA32

Az akkor még számozatlan (23718) Horgos kisbolygó 2000. december 31-ei megfigyelése közben fedezte fel Sárnecky Krisztián és

Kiss László. A Vesta csoportba tartozó 4–5 km átmérőjű aszteroida ekkor meglehetősen fényes, 17,2 magnitúdós volt. Elnevezését hazánk második legnagyobb városáról, Debrecenről kapta, ahol az MTA 1958-ban megalapította Napfizikai Observatóriumát. A Kossuth Lajos Tudományegyetem egyetemi csillagvizsgálójából kialakított intézményben azóta is minden derült napon figyelik központi csillagunk felszínének és légkörének jelenségeit.

(84919) Karinthy = 2003 VL

Az egy évvel korábban felfedezett 2002 RY111 jelű kisbolygó keresése közben futott rá a Sárnecky Krisztián és Mészáros Szabolcs által készített 2003. november 3-ai felvételekre. Elnevezése az egyik legismertebb hazai író, költő, publicista, műfordító, Karinthy Frigyes (1887–1938) nevét őrzi, aki rövid, humoros, éles hangvételű, sokszor abszurd történeteivel örökre beírta magát a magyar irodalom történetébe.

(91024) Széchenyi = 1998 DA33

A Szeged Asteroid Program elsőként felfedezett kisbolygója ez, amelyre 1998. február 28-án talált rá Sárnecky Krisztián és Kiss László. Az 5–6 km átmérőjű égitestről lassan gyűltek a megfigyelések, sorszámot csak 2004 októberében kaphatott. Mivel ez volt a program első kisbolygója, nevét a magyarok közt is az elsőről, gróf Széchenyi Istvánról (1791–1860) kaphatta, akinek sok egyéb mellett az MTA létrejöttét is köszönhetjük.

(106869) Irinyi = 2000 YY31

A „csöndes” gyufa feltalálójáról, Irinyi Jánosról (1817–1895) nevezték el ezt a néhány km átmérőjű kisbolygót, amelyet Sárnecky Krisztián és Kiss László fedezett fel a XX. század utolsó estéjén, 2000. december 31-én. Egyik professzorának sikertelen kísérlete kapcsán jött rá a nem robbanó, zajtalan gyufa megalkotásának gondolatára. Hosszú kísérletsorozat után, 1836-ban szabadalmaztatta találmányát, melyben a foszfort nem káliumkloráttal, hanem ólom-dioxiddal keverte.

(107052) Aquincum = 2001 AQ

A kisbolygót a szilveszteri pezsgőbontás után fél órával, 2001. január 1-jén fedezte fel Sárnecky Krisztián és Kiss László. Az ideiglenes jelölésében található AQ betűkód inspirálta az Aquincum nevet. A mai Óbuda területén található települést a rómaiak alapították 89 körül. A északi polgárvárosból és a délebbi táborvárosból álló település 106-tól a 4. századig Alsó-Pannónia központja volt. Virágkora a 2. és 3. századra esett, hanyatlása pedig a 4. században kezdődött, majd a város hamarosan teljesen elnéptelenedett.

(126245) KandóKálmán = 2002 AY66

Kandó Kálmán (1869–1931) születésének 133. évfordulóján, 2002. január 13-án fedezte fel Sárnecky Krisztián és Heiner Zsuzsanna. A mindössze 21 magnitúdós kisbolygó 2006-ban kapta meg sorszámát, majd a kereszttségben megkapta a nagyfeszültségű háromfázisú váltóáramú vontatás egyik megalkotójának nevét. A tervei alapján készült és 1902-ben átadott olaszországi Valtellina-vonal volt a világ első, nagyfeszültségű váltakozó árammal működtetett vasútvonala.

(129259) Tapolca = 2005 QD75

A kisbolygóöv külső szélén, a Naptól 3,5 CsE távolságban keringő égitestet Sárnecky Krisztián és Szám Dorottya fedezte fel 2005. augusztus 25-én. Nevét a második felfedező szülőhelyéről, a 20 ezer lakosú Tapolcáról kapta. A Balaton közelében fekvő település egyedülálló látványossága a több km hosszú Tavaszbarlang.

(125071) Lugosi = 2001 TX242

Sárnecky Krisztián fedezte fel a NEAT program archív felvételein, amelyek 2001. október 8-án készültek a palomar-hegyi 1,22 m-es Schmidt-teleszkóppal. Nevét a magyar születésű színésztől, Lugosi Béláról (1883–1956) kapta, aki a Tanácsköztársaság idején vállalt aktív szerepe miatt emigrált. Előbb Bécsben, majd Berlinben élt, 1921-ben költözött az Egyesült Államokba, ahol főként rémfilmekben játszott. Alakításaival

a karakter valamennyi későbbi megformálójára döntő hatással volt.



Lugosi Béla (1883–1956)

(132718) Kemény = 2002 ON27

Kemény János György (1926–1992) Budapesten született matematikus, középiskolai tanulmányait a Berzsenyi Dániel Gimnáziumban kezdte, családja 1940-ben külföldre emigrált. A Princetoni Egyetemen végzett, majd a Manhattan-terv keretében Los Alamosban is dolgozott. Az Amerikában élő összes híres magyar fizikussal találkozott, Albert Einstein tanársegédje volt. Thomas Eugene Kurtz-cal együtt 1964-ben megalkotta a BASIC programozási nyelvet. Vezetése alatt lett világhírű a Dartmouth-i Főiskola. A kisbolygót Sárnecky Krisztián fedezte fel a NEAT 2002. július 23-ai felvételein.

(171429) Hunstead = 2007 RD5

Sárnecky Krisztián és Kiss László fedezte fel a Siding Spring Observatory 1,02 m-es reflektorával 2007. szeptember 1-jén készített felvételeken. Nevét a University of Sydney csillagász professzoráról, az 1943-ban született Richard W. Hunstead-ről kapta, aki az Univerzum távoli égitestjeivel, kvazárokkal, nagy vöröseltolódású rádiógalaxisokkal, galaxishalmazokkal foglalkozik. Tudományos pályája mellett a diákok körében igen népszerű és méltán híres egyetemi oktató.

Sárnecky Krisztián